

INTEGRITATE ȘI LIBERTATE RELIGIOASĂ.
VALORI ȘI METODE CREȘTINE TIMPURI
PENTRU CONSOLIDAREA ȘI PROMOVAREA
LIBERTĂȚILOR RELIGIOASE ASTĂZI

Ps. drd. Bogdan Eduard DUMITRU

Pastor Adventist în cadrul South England Conference, London, UK

Doctorand în Teologie în cadrul Universității din București,

Facultatea de Teologie Romano-Catolică,

Școala Doctorală de Teologie și Studii Religioase

bdumitru@secadventist.org.uk

Abstract: Integrity and Religious Liberty. Early Christian Claims of Religious Freedom and their applicability today

Through this paper we aim to study the early methods successfully used by the first generations of Christians which earned their religious freedom during Constantin the Great, emperor of the Roman Empire. Due to the perseverance and courage of the believers, Christianity became, within a timespan of only three centuries, from a persecuted religious group, a tolerated religion, and shortly after ascended to the status of the official religion of the empire. This study will show that moral superiority, together with the moral benefits brought to the empire, played a decisive role in religious freedom recognition. Moreover, the unity and perseverance of the early Christians, along with the peaceful right claims which were granted by God through creation, provided ultimately religious liberty. Therefore, the present study intends to emphasize few of the methods used by the first Christian generations to promote their religious rights, and to find ways through which they can be successfully used today in order to consolidate religious rights worldwide.

Keywords: *Religious Liberty, Early Christianity Rights, Religious Tolerance, Freedom of Conscience, Religious Persecution, Freedom of Worship, Christian Persecution, Moral Freedom, Freedom of Expression, Freedom of Religion*

1. Introducere

Libertatea religioasă se crede a fi un drept de care orice credincios, indiferent de orientarea sa religioasă, poate să se bucure nestingherit într-o lume ce se dorește a fi democratică. Totuși, realitatea cotidiană demonstrează că libertățile religioase sunt pe zi ce trece mai firave în tot mai multe țări de pe glob. Conform unui raport realizat în perioada 2007-2017 de Pew Research Center, „Creștinismul este grupul religios cel mai persecutat din lume”¹, iar legile guvernamentale ce restrâng libertățile religioase s-au înmulțit în această perioadă chiar și în unele democrații consolidate. Trendul ascendent al acestei tendințe l-a determinat pe Papa Francisc să afirme în August 2020 faptul că „astăzi există mai mulți martiri decât în primele veacuri creștine”². Pe acest fond, noua criză epidemiologică cauzată de virusul Covid-19 nu a atenuat, ci, din contră, a accentuat acest trend. La nivel mondial, pentru prima dată în istoria de 2000 de ani a creștinismului, guvernele au închis, cu mici excepții, toate bisericile pentru o perioadă limitată de timp. Mai mult decât atât, în momentul redeschiderii lor, statul a fost cel care a reglementat termenii în s-au desfășurat întâlnirile religioase, modul în care a fost oficiată Cina Domnului sau alte servicii de cult precum botezul³.

Tendința tot mai accentuată de îngădire a drepturilor se observă și în privința libertății de exprimare. Astfel, discursul președintelui american Donald Trump a fost cenzurat în repetate rânduri de către rețeaua de comunicare Twitter, iar postările a mii de utilizatori ai platformei Facebook au fost blocate ca urmare a faptului că informațiile distribuite susțineau opinii diferite decât cele oficiale lansate de autorităților guvernamentale. De asemeni, cazuri precum cel al asistentei suedeze Lisa Steen ce a fost disponibilizată ca urmare a refuzului său de a efectua un

1 Leah MarieAnn Klett, „Religious freedom getting worse around the world; Christians remain most persecuted group: Pew,” accessed 23.09, 2020. <https://www.christianpost.com/news/religious-freedom-getting-worse-around-the-world-christians-remain-most-persecuted-group-pew.html>.

2 Sr Bernadette M Reis, „Pope Francis invites prayers for people persecuted for their religion,” accessed 23.09, 2020. <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2020-08/pope-francis-christians-persecution-more-martyrs-now-today.html>.

3 Communities & Local Government Ministry of Housing, „COVID-19: guidance for the safe use of places of worship during the pandemic,” accessed 23.09, 2020. <https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-guidance-for-the-safe-use-of-places-of-worship-during-the-pandemic-from-4-july/covid-19-guidance-for-the-safe-use-of-places-of-worship-during-the-pandemic-from-4-july>.

avort deoarece contravenea crezului său creștin⁴, și cel al Rev. Kelly P. Carpenter ce a fost dat în judecată ca urmare a refuzului de a oficia o cununie a doua persoane de același sex⁵, sunt un semnal de alarmă ce demonstrează o deteriorare accelerată a libertăților religioase în sânul celor mai democratice state.

În acest context este important ca drepturile și libertățile religioase să fie afirmate mai puternic ca oricând în vederea corectării abuzurilor existente și a schimbării trendului anticreștin ce capătă o amploare tot mai mare. Prin lucrarea de față dorim să analizăm câteva dintre principiile libertății religioase afirmate de creștinii primelor trei secole și să extragem câteva metode care să ajute în consolidarea și afirmarea drepturilor religioase din prezent. Ținând cont de contextul ostil în care creștinismul a apărut și de faptul că în doar patru secole a reușit să se transforme dintr-o grupare persecutată în religia oficială a Imperiului Roman considerăm că lecțiile desprinse din experiența primelor generații de creștini pot ajuta în contextul actual al secolului XXI.

2. Fundamentul moral

Asemeni societății primelor secole creștine când „sistemele religioase își pierdeau din ce în ce mai mult influența asupra oamenilor” fiind asociate tot mai mult cu „miturile deșarte și ceremoniile fastuoase”⁶, religiile moderne sunt privite tot mai mult ca o caracteristică a omului simplu și ignorant ce nu se poate detașa de superstițiile trecutului. Reprezentanții clerului sunt acuzați de pedofilie, viață de lux sau de diferite alte excese precum acte de violență domestică. Astfel, dacă în trecut creștinismul era privit ca o chemare spre un ideal superior de moralitate, prin carențele adepților săi de-a lungul timpului, astăzi tinde să fie asociat cu fariseismul și duplicitatea. Această tendință este surprinsă cel mai plastic de Mahatma Gandhi ce a afirmat că „îmi place de Hristosul vostru dar nu îmi plac creștinii voștri. Creștinii voștri nu sunt la fel ca Hristosul pe care îl predicați”⁷.

4 BBC News, „Sweden abortion: Nurses fail in European court case,” accessed 23.09, 2020. <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-51874119>.

5 Heather Hahn, „Gay couple files complaint for refusal of wedding,” accessed 23.09, 2020. <https://www.umnews.org/en/news/gay-couple-files-complaint-for-refusal-of-wedding>.

6 Ellen White, *Hristos Lumina Lumii* (București: Viață și Sănătate, 2000), 21.

7 Mary Alice Trent, Trevor Grizzle, și Margaret Sehorn, *Religion, Culture, Curriculum, and Diversity in 21st Century America* (Lanham: University Press of America, 2007), 133.

În consecință, succesul în recăpătarea și consolidarea libertăților religioase de astăzi ar trebui să plece în primul rând de la recâștigarea prin exemplu a poziției morale pe care creștinismul l-a ocupat în ultimii 2000 de ani cu succes. Revendicarea libertăților din oricare altă poziție decât cea de campioni ai principiilor morale riscă să atragă mai multă respingere, reproș și chiar degradarea drepturilor din prezent.

În acest sens, este important să subliniem faptul că încă de la apariția sa, religia creștină a reușit să se impună tocmai prin prisma principiilor morale superioare pe care le aducea în societate și care erau de dorit. Astfel, într-un context în care autoritatea romană era subminată prin răscoale frecvente, însuși Mântuitorul a recomandat plata birului și recunoașterea autorității imperiale când a spus „dați dar cezarului ce este al cezarului” (Marcu 12:17). De asemeni, apostolul Pavel îi îndemna pe credincioși să fie cetățeni model care să se supună stăpânilor (Romani 13:1) în aspectele ce nu contravin legii lui Dumnezeu. Tot el a fost cel care recomanda credincioșia în privința plății birurilor și respectarea autorității (Romani 13:7). Apariția noii religii a adus un suflu nou în întreg Imperiul Roman. Noii convertiți erau învățați să își facă milă de cei săraci; vameșii erau îndemnați să fie corecți în strângerea taxelor; judecătorii erau sfătuiți să judece cu dreptate; copiilor li se recomanda să își respecte părinții iar soților li se cerea să fie fideli soțiilor lor. Chiar dacă în primele trei secole au fost persecutați, datorită acestor valori morale primii creștini au atras aprecierea autorităților după cum reiese din scrisoare adresată împăratului Traian de către Pliniu cel Tânăr. El apreciază la cetățenii condamnați la moarte pentru simplul fapt că purtau numele de creștini faptul că „ei se leagă prin jurământ să nu comită crime, să nu săvârșească fraude fiscale, să nu fure, să nu comită adulter, să nu mintă și să nu neglijeze să înapoieze lucrurile împrumutate”⁸. Valori asemănătoare sunt revendicate și de părinții bisericii în apărarea confrăților lor ce erau persecutați pe nedrept. Printre valorile evidențiate în *Epistola către Diognet* se remarcă faptul că „în timp ce ei fac bine celorlalți, sunt pedepsiți ca făcători de rele de către toți ... În timp ce sunt blestemați, ei binecuvântează, și pe cei ce le adresează insulte ei îi respectă”⁹. Iar în continuare,

8 Pliny the Younger, *Complete Letters*, trad. P. G. Walsh (Oxford: Oxford University Press, 2006), 279.

9 *The Epistle to Diognetus*, ed. Clayton N. Jefford (Oxford: Oxford University Press, 2013), 145.

aceiași document subliniază faptul că creștinii sunt cei care aduc miresma de viață lumii: „după cum este sufletul pentru trup așa sunt creștinii pentru lume”, și totodată „datorită lor lumea se ține laolaltă”¹⁰.

Chiar dacă comunitățile creștine au continuat să fie persecutate în primele trei secole, impactul moral pe care credincioșii l-au avut prin comportamentul lor asupra imperiului, a făcut ca odată cu domnia lui Constantin cel Mare creștinismul să devină religie recunoscută și ulterior religie oficială a imperiului. De fiecare dată, în revendicarea drepturilor și libertăților religioase din primele secole, părinții bisericii ofereau argumente ce demonstau superioritatea creștinismului în raport cu celelalte religii și avantajele morale aduse de creștini. Un astfel de exemplu este lucrarea lui Iustin Martirul intitulată *Dialog cu Iudeul Trifon* în care demonstrează superioritatea valorilor creștine în raport cu iudaismul, filozofiile grecești și religiile păgâne¹¹. Conform lui John Riddle, astfel de argumente au condus la recunoașterea oficială a creștinismului din anul 313 d.Hr. Chiar dacă edictul imperial a avut ca fundament un argument pur politic, totuși el s-a bazat pe recunoașterea valorilor creștine ca factori coagulanti ce puteau oferi un nou sufflu imperiului¹². În consecință, se poate observa cum de fiecare dată când comunitățile creștine s-au remarcau ca modele morale în societate, de fiecare dată, chiar dacă nu imediat, drepturile și libertățile le-au fost recunoscute. Însă, se observă că și reeversul a fost valabil și anume, de fiecare dată când normele morale s-au diluat, și libertățile religioase s-au diminuat.

Un caz biblic ce demonstrează validitatea acestui argument este acela al celor șapte fii ai lui Sceva. Conform Fapte 19:13-20 ei au încercat să își atribuie dreptul de a invoca autoritatea divină în fața unei legiuni de demoni, fără a se bucura și de calitatea morală de care ar fi avut nevoie în astfel de situații. Drept urmare, cei șapte au sfârșit prin a-și pierde propriile libertăți suferind chiar vătămări corporale. În contrast cu această întâmplare este cazul lui Petru și Ioan din Fapte 4:1-21. În ciuda faptului că au fost închiși de autoritățile civile ale timpului, cei doi apostoli nu au putut fi condamnați întrucât nu li s-a putut imputa nicio carență morală sau legislativă, motiv pentru care au fost eliberați. Prin urmare, aceste

10 Ibid., 147.

11 Justin Martyr, *Dialog with Trypho*, trad. Thomas B. Falls (Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2003), 3-213.

12 John M. Riddle, *A History of the Middle Ages, 300–1500* (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2015), 22.

două cazuri biblice demonstrează că revendicarea libertăților și drepturilor religioase, pentru a avea sorți de izbândă, trebuie să fie făcute din poziția de vectori morali ai societății. Ca și în cazul primelor secole creștine, libertățile religioase pot fi obținute cu o mai mare ușurință atunci când se observă că prin conferirea unor libertăți solide grupului respectiv, societatea însăși va prospera prin propagarea valorilor pozitive pe care creștinii și le-au însușit. În caz contrar, există un risc accentuat nu doar de diminuare a libertăților religioase de care ne bucurăm astăzi dar chiar de a atrage oprobriul public și a face propriul crez nefrecventabil.

3. Fundamentul legal

O altă metodă a primilor creștini ce a fost aplicată în vederea obținerii și consolidării libertăților religioase a fost aceea a apela la legile în vigoare ale statului. Creștinii se remarcă în primul rând ca cetățeni model în ceea ce privește respectarea strictă a legilor imperiale atâta timp cât ele nu contraveneau cerințelor divine. În consecință, atunci când erau persecutați făceau apel nu doar la buna conduită de care dădeau dovadă ci și la legislația în vigoare pe baza căreia cereau să li se demonstreze vinovăția. Un astfel de caz este acela al apostolului Pavel ce a făcut apel la drepturile sale de cetățean roman atunci când a fost întemnițat și bătut fără a fi judecat (Fapte 22:25). Aceeași metodă o regăsim și în cazul lui Isus. În In. 18:23, cu ocazia judecății Sale, Isus s-a apără în fața abuzului fizic din partea sindriului cerând să i se demonstreze legal care este învinuirea Sa: Isus i-a răspuns: „Dacă am vorbit rău, arată ce am spus rău, dar, dacă am vorbit bine, de ce mă bați?”. Tot astfel în momentul în care conducătorii iudei căutau să Îl prindă cu scopul de a-L omorî, Isus a făcut apel la legea lui Moise: „Oare nu v-a dat Moise Legea? Și totuși nici unul dintre voi nu respectă Legea! De ce căutați să Mă omorâți?” (Ioan 7:19). Iar cu aceeași ocazie, Nicodim, a cerut respectarea legislației iudaice în vigoare în fața planurilor ce încălcau în mod flagrant dreptul la o judecată a oricărui cetățean înainte de a fi condamnat: „Nicodim, cel care venise la Isus mai înainte și care era unul dintre ei, le-a zis: Oare condamnă Legea noastră un om înainte să-l asculte și să știe ce face?” (Ioan 7:50-51).

Începând cu cea de-a doua generație de creștini și până în sec. IV se poate observa o intensificare a utilizării acestei metode în apărarea și revendicarea libertăților religioase ale creștinilor. În această perioadă pot

fi identificate numeroase documente apologetice ce au fost scrise de către conducătorii religioși ai timpului și care erau adresate conducătorilor politici și chiar împăraților prin care li se cerea respectarea legislației în vigoare și judecarea corectă a creștinilor. *Epistola către Diognet* evidențiază faptul că atât evreii cât și grecii „îi persecută, și totuși cei care îi urăsc nu pot prezenta un motiv legal al ostilității lor”¹³. De asemenea, Iustin Martirul adresează o apologie în acest sens împăratului Antonius Pius și fiilor săi și un al doilea document către senatul roman. În ambele apologii Iustin cere ca judecata să fie făcută „în conformitate cu rațiunea cea dreaptă... iar nu lăsându-vă stăpâniți de vreo prejudecată și nici din complezență față de cei superstițioși, sau din vreo pornire lipsită de rațiune, sau de faima cea rea ce s-a creat de mai multă vreme în jurul nostru”. Iar dacă în urma cercetărilor „se va dovedi că așa stau lucrurile și în realitate, să fim pedepsiți precum se cuvine”¹⁴. Însă, continuă el, „dacă nimeni nu ne poate acuza de nimic „să nu mai fim condamnați fără judecată, pe baza simplului fapt că purtăm numele de creștini”¹⁵. Iar în susținerea pledoariei sale, teologul creștin citează din codul legislativ roman, subliniind faptul că o condamnare corectă nu poate avea loc fără o judecată aprofundată a vieții celui învinovățit: „dreptatea cere ca să cercetați atât viața celui ce mărturisește, cât și a celui ce tăgăduiește, pentru ca de pe urma faptelor să se arate în ce chip este fiecare”¹⁶.

Aceeași metodă de apărare este preluată și dezvoltată și de ceilalți apologeți în apărarea libertăților creștinilor. Printre cei mai iluștri în acest sens se remarcă Tertulian, „cel dintâi elaborator de gândire creștină în patristica apuseană, gândire care fără să fie prezentată sistematic, are meritul de a fi pus bazele unei viitoare teologii”¹⁷, a scris o Apologie destinată conducătorilor Imperiului Roman. Conform lucrării sale, creștinii erau acuzați fără fundament de canibalism ca urmare a unei interpretări tendențioase a simbolisticii Cinei Domnului în care se spunea că se bea și se mănâncă trupul Domnului. De asemenea, printre celelalte învinuiri născocite împotriva lor se număra „un ritual în care un bebeluș era ucis

13 *The Epistle to Diognetus*, 146.

14 *Apologeți de Limbă Greacă*, trad. Olimp N. Căciulă (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980), 26.

15 *Ibid.*, 27.

16 *Ibid.*

17 Daniel Fodorean, *Aspecte ecleziologice în scrierile apologetilor și polemiztilor creștini*, Jurnal teologic Vol 14, Nr 1 (2015): 49-67.

iar după aceea carnea îi era consumată, iar la final era practicat incestul atunci când luminile erau stinse pentru ca fiecare să se lase condus de propriile poftă. Ca apărare împotriva acestor învinuiri, Tertulian invită autoritățile să se familiarizeze cu învățăturile și cu viața creștinilor și să depășească ignoranța susținând că în acest fel oricine ar face un minim efort ar descoperi „cât este de nerezonabil să crezi că aceia care privesc ca păcat idea de a gusta sânge de animale, pot fi tentați să bea sânge de om”¹⁸. În continuare, apologetul afirmă superioritatea și integritatea morală a creștinilor în comparație cu practicile păgâne, iar pe de altă parte el cere o judecată corectă. Argumentul său este acela că în cazul în care sunt așezați în rândul criminalilor, măcar să li se permită același dreptul ca acestora: „și dacă suntem cei mai răi oameni, de ce suntem tratați diferit de ceilalți criminali; nu ar fi corect ca pentru aceleași crime să obținem același tratament? Atunci când ceilalți sunt învinovați le este permis atât să se apere cu gura lor cât și să angajeze apărători care să le dovedească inocența...Dar de ce doar creștinilor le este refuzat dreptul de a se apăra?”¹⁹. Și în continuare el face apel aceeași lege romană invocată de predecesorul său spunând: „este împotriva legii să condamni pe cineva fără a i se oferi mai întâi dreptul de a se apăra”²⁰.

În final, Tertulian consideră că din ignoranță le sunt tăgăduite drepturile creștinilor și invită autoritățile să se familiarizeze cu principiile creștine pentru a înțelege inocența lor:

dovada ignoranței lor constă în faptul că cei care odată îi urau pe creștini din cauză că nu știau nimic despre ei, imediat ce ajung să îi cunoască renunță fără întârziere la răutatea lor. Ba mai mult, ei devin discipoli asemeni celor pe care îi persecutau. Prin simplul fapt că ajung să cunoască principiile creștine, ei ajung să urască ceea ce erau odată, și să îmbrățișeze ceea ce urau înainte²¹.

În consecință, se poate observa că metoda persuasivă a părinților apologeti, dublată de un exemplu moral desăvârșit al creștinilor acelor secole, au făcut ca în final nedreptățile la care erau supuși credincioșii să înceteze și drepturile lor să fie consolidate. Probabil că, o abordare

18 Tertullian, *The Apology of Tertullian*, trad. Jeremy Collier (Londra: The Ancient & Modern Library of Theological Literature, 1889), 33.

19 Ibid., 6.

20 Ibid.

21 Ibid., 3.

similară prin care unindu-ne cu toții vocile în apărarea libertăților celor persecutați și stăruind în a demonstra atât practic cât și juridic avantajele valorilor creștine pentru societate, ar conduce într-un final la recunoașterea drepturilor și libertăților religioase și totodată la consolidarea lor chiar în societățile în care astăzi sunt șubrede sau tind să se deterioreze.

4. Unitatea creștină

Unul dintre cele mai importante eforturi colective ce pot fi desprinse din exemplul primilor creștini în ceea ce privește metodele folosite în vederea soluționării nedreptăților suferite consta în unitatea creștinilor în rugăciune. Astfel, atunci când Petru a fost închis și urma să fie decapitat, chiar dacă demersurile juridice nu mai aveau niciun efect, singura soluție ce a condus la recâștigarea libertăților de către apostol a fost rugăciunea colectivă. Conform Faptele 12:5-6, o grupă considerabilă a creștinilor din Ierusalim se ruga neîncetat chiar până noaptea târziu pentru eliberarea celui întemnițat. De asemenea, aceeași procedură o întâlnim și la Pavel care împreună cu Sila se rugau și cântau în timp ce erau înlănțuiți și puși cu picioarele în butuci după ce fuseseră maltratați fizic în Filipi (Faptele 16:16-38). În ambele cazuri, chiar dacă din punct de vedere juridic nu se mai putea face nimic pentru eliberarea celor închiși pe nedrept, ca urmare a rugăciunii, doar intervenția lui Dumnezeu a fost cea care le-a redat libertatea.

De multe ori, istoria demonstrează că în momentele cele mai critice în care libertățile religioase și drepturile credincioșilor au fost neglijate sau chiar violate de către autoritățile politice, prin rugăciune s-au reconstruit legăturile creștine iar prin stăruința celor credincioși intervenția miraculoasă a lui Dumnezeu a fost favorizată. Un exemplu extra-biblic, ce demonstrează nu doar apelul la această practică ca ultimă soluție în obținerea drepturilor religioase ci și ca ingredient ce trebuie să însoțească încă de la început orice inițiativă de revendicare a libertăților religioase, este *Epistola Bisericii din Vienne și Lyon către Bisericile din Asia și Frigia*. Prin intermediul acestei scrisori, creștinii secolului al II-lea din Galia aduceau la cunoștință comunităților mamă din Asia Mică suferințele la care erau supuși neîncetat precum faptul că „erau alungați din propriile case, din băile publice și din forum, ba chiar le era interzis accesul în orice loc public” și în final mulți dintre ei au sfârșit fiind uciși în coloseumul din oraș, unde au fost aruncați pradă fiarelor sălbatice. Totuși, scopul principal al epistolei era acela de a cere susținerea în rugăciune din partea

comunităților mamă²². Această practică a oferit curaj și încredere creștinilor a căror drepturi erau încălcate brutal, conducând în final, chiar dacă nu imediat, la calmarea prigoanei și obținerea unei perioade de libertate.

Tot astfel, scrisorile episcopului Ignațiu de Antiohia ce au fost scrise din detenție în timp ce își aștepta execuția ca urmare a credinței sale, scot în evidență curajul pe care primii creștini îl aveau ca urmare a faptului că grupuri întregi de credincioși se rugau pentru ei. Chiar dacă de multe ori cei întemnițați nu erau eliberați, statornicia împreună cu unitatea creștinilor în rugăciune demonstrau determinarea lor, fapt ce a sensibilizat mai devreme sau mai târziu pe cei care nu țineau cont de drepturile lor religioase conducând în primă fază la tolerarea lor și în final la oficializarea și recunoașterea credinței lor.

În mod surprinzător, pe lângă implicarea activă în apărarea drepturilor de care dau dovadă apologetii creștini timpurii, un alt aspect demn de admirat este interesul lor pentru cei persecutați din alte locuri decât cele în care ei își desfășurau activitatea. Doi dintre teologii amintiți deja mai sus, Iustin Martirul și Tertulian, au militat nu doar pentru compatrioții lor dar și pentru creștinii din colțurile îndepărtate ale imperiului. Iustin Martirul i-a reprezentat cu înfocare pe cei nedreptățiți din Roma, atrăgându-și în acest fel el însuși martirajul, iar Tertulian, teologul Cartaginez, a apărat prin scrierile sale credincioșii din Roma ce erau persecutați în acel timp. Exemplele de mai sus scot în evidență un interes creștinesc ce depășea granițele locale și totodată propria zonă de confort. Prin urmare ar trebui să fie o lecție pentru creștinii de astăzi ce ar trebui să manifeste un interes mult mai activ pentru confrății lor ce sunt persecutați, chiar dacă ei înșiși nu sunt afectați de restrângerea libertăților pe care credincioșii din alte zone ale globului le resimt intens astăzi.

Unitatea creștinilor primelor secole împreună cu perseverența în rugăciune alături de determinarea celor nedreptățiți de a rămâne fideli adevărilor divine reprezintă un exemplu demn de urmat pentru creștinii de astăzi. Chiar dacă în unele circumstanțe soluțiile juridice par a fi epuizate fără sorți de izbândă, solidaritatea credincioșilor în rugăciune poate crea mediul propice pentru intervenția miraculoasă a lui Dumnezeu. De asemeni, unitatea creștinilor în apărarea drepturilor celor nedreptățiți, chiar dacă nu aparțin propriei denominațiuni religioase sau

22 Bruce M. Metzger, *The Canon of the New Testament: Its Origin, Development, and Significance* (Oxford: Clarendon Press, 1997), 151.

zonei geografice apropiate, poate fi o lecție pe care creștini de astăzi, dacă ar adopta-o, ar avea mai mulți sorți de izbândă în obținerea și recunoașterea libertăților religioase.

5. Suveranitatea și dreptatea Divină

Un ultim aspect ce merită a fi subliniat ca principiu al credincioșilor primelor secole creștine ce este de dorit a fi implementat și astăzi este acela al conștientizării suveranității lui Dumnezeu. Conform declarației lui Isus, chiar dacă fiecare creștin trebuie să acceadă către idealul de libertate pe care Dumnezeu l-a prevăzut pentru orice ființă umană, trebuie să fim conștienți că „în lume vom avea neazuri” (Ioan 16:33). Totuși, avem asigurarea că nimic din ceea ce ni se întâmplă, chiar dacă pare nedrept, nu este scăpat de sub controlul lui Dumnezeu. Chiar dacă, apelând la toate drepturile legislative pe care le avem, libertățile religioase ne sunt încălcate, este important să știm că „toate lucrurile lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu” (Romani 8:28). Așa cum Tertulian sublinia, deseori „sângele creștinilor este o sămânță” deoarece, „cu cât creștinii sunt coșiți mai des, cu atât cresc mai mult la număr”²³. Iar Ellen White confirmă acest aspect observând că în decursul istoriei, „persecuția a servit doar la răspândirea adevărului”²⁴. Prin urmare, o analiză atentă a situațiilor în care creștinii erau condamnați pe nedrept în ciuda inocenței lor morale, demonstrează că Dumnezeu poate să transforme o situație injustă într-un mijloc prin care alte persoane să Îl cunoască pe Dumnezeu. De aceea, încălcarea drepturilor și libertăților de conștiință nu ar trebui să ne inhibe, ci din contră să ne determine să Îl reprezentăm cu și mai mare fermitate și devotament pe Dumnezeu. Exemple precum cel al lui Ioan Botezătorul ce a criticat cu prețul vieții abaterile morale ale lui Irod sau cele prin care Isus dezaproba incorectitudinea și abuzurile conducătorilor religioși ai timpului ar trebui să ne impulsioneze să adoptăm un rol mult mai vocal în corectarea derapajelor morale ale conducătorilor politici și religioși de astăzi. Prin implicare socială activă, creștinii pot nu doar oferi exemple morale demne de urmat ci și să repare permisivitățile distructive ale vectorilor de imagine moderni și să contureze jaloane morale corecte pentru generațiile în derută.

23 Tertullian, *The Apology*, 143.

24 Ellen White, *Tragedia Veacurilor* (București: Viață și Sănătate, 2011), 159.

O astfel de preocupare s-a făcut simțită încă din primele secole creștine. În epistola sa pe care a adresat-o Corintenilor, Clement din Roma încerca să corecteze tendința de „conurență și invidie, lupta și răzvrătirea, persecuția și dezordinea, războiul și robia”²⁵ ce deteriorau moralitatea credincioșilor. În același fel Dionisie din Alexandria încerca să tempereze interpretările biblice prin care mulți creștini își argumentau permisiunile imorale. Iar Eusebiu de Cezareea critica post-mortem faptele imorale ale Împăratului Nero prin care „oricine va vrea ar putea să judece josnicia și nebunia acestui om care a îngămadit nenumărate ucideri ajungând, în setea lui după sânge, să nu cruțe nici chiar pe cei mai apropiați și nici chiar pe prieteni, ci a poruncit să fie omorâți în felurite chipuri până și mama lui, frații și soția lui”²⁶. Cu referire la aceleași fapte, cu doar câteva secole înainte, Tertulian interpreta persecuția imperială împotriva creștinilor ca o dovadă a curăției lor pentru care „putem fi mândri că am putut fi osândiți de un astfel de om, căci oricine îl cunoaște, acela știe că numai lucrurile deosebit de bune au putut fi osândite de un astfel de om”²⁷. Și tot același autor critica imoralitatea zeilor venerați de romani și de către greci prin care erau elogiate incestul săvârșit de Zeus sau ritualurile secrete închinat lui Saturn prin care jertfele omenești erau aduse ca ofrandă²⁸.

Un aspect important de menționat este acela că, chiar și atunci când libertățile le-au fost încălcate, după ce au apelat în mod pașnic la toate drepturile juridice disponibile, creștinii au încredințat soarta lor lui Dumnezeu fiind conștienți că El continuă să fie suveran și nicio situație nu Îi scapă de sub control. După cum am putut observa mai sus, într-o astfel de situație s-au găsit Pavel și Sila în închisoarea din Filipi și în circumstanțe asemănătoare s-a regăsit Petru în noaptea dinaintea de ziua execuției. În ambele situații cu toții au continuat să se încreadă în providența divină chiar și atunci când omenește nimic nu se mai putea face pentru obținerea libertății. Încurajați de această credință, în ciuda nerecunoașterii drepturilor religioase, primii creștini au crescut numeric într-o măsură atât de mare încât nu au mai putut fi neglijați. Recunoscând importanța lor, atât numerică cât și ca factor coagulant al imperiului, împăratul Constantin

25 Clement of Rome, *The Epistles of Clement*, ed. Anthony Uyl (Woodstock, Ontario: Devoted Publishing, 2017), 36.

26 Eusebiu de Cezareea, *Istoria Bisericească - Scrieri Partea Întâia*, trad. T. Bodogae (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987), 96.

27 Tertullian, *The Apology*, 17.

28 Ibid., 30-35.

a conferit statutul de religie recunoscută creștinismului. Aceste situații arată faptul că orice creștin este chemat să își apere libertățile activ dar pașnic, iar în ultimă instanță, atunci când toate soluțiile legislative se dovedesc a fi ineficiente, credinciosul rămâne statornic păstrându-și curajos integritatea și credința în suveranitatea și atotștiința lui Dumnezeu care promite că toate lucrurile lucrează spre binele celor credincioși.

În concluzie, prin toate aceste încercări de condamnare a derapajelor morale ale elitelor politice și religioase, chiar dacă uneori i-a costat propria viață, primii creștini au reușit să ofere o nouă traiectorie morală cetățenilor Imperiului Roman și totodată să câștige în final oficializarea propriei religii și recunoașterea drepturilor și libertăților religioase. În consecință, o implicare mult mai curajoasă și mai activă din partea creștinilor de astăzi care să se manifeste atât prin exemplificarea practică a valorilor creștine dar și prin condamnarea și corectarea derapajelor morale ale liderilor contemporani pot contribui în recunoașterea și răspândirea drepturilor religioase. Totuși, chiar dacă libertățile pot fi încălcate, atunci când creștinii perseverează plini de curaj în păstrarea și proclamarea principiilor pașnice ale lui Dumnezeu, El poate folosi situațiile respective spre slava Sa.

6. Concluzie

Prin studiul de față s-a încercat să se evidențieze câteva metode ale primilor creștini prin care, în decurs de doar patru secole, creștinismul a ajuns dintr-o grupare persecutată să devină religie recunoscută și ulterior religia oficială a Imperiului Roman. Printre aspectele importante ce au produs această schimbare se numără accentul deosebit pe care primii creștini l-au pus pe integritatea morală. În consecință se observă că ori de câte ori drepturile religioase au fost revendicate din postura de campioni morali ai societății, chiar dacă nu imediat, creștinii au avut sorți de izbândă. Drept urmare, pentru consolidarea sau dobândirea drepturilor și libertăților religioase astăzi, creștinii ar trebui să depună eforturi consistente în reafirmarea poziției de elite ale moralității. Revendicarea libertăților religioase din oricare altă poziție poate atrage cu ușurință oprobriul public și totodată degradarea drepturilor actuale. Demonstrarea superiorității morale a creștinismului în raport cu filosofile moderne și avantajele pe care recunoașterea valorilor morale creștine le poate aduce societății reprezintă o metodă ce și-a dovedit eficacitatea de-a lungul timpului și poate fi productivă și astăzi în măsura în care va fi folosită cu iscusință. De

asemeni, alte câteva lecții timpurii ce pot fi de folos astăzi ar fi unitatea și perseverența creștinilor atât în rugăciune pentru cei ale căror libertăți erau încălcate cât și solidarizarea indiferent de denotațiunea religioasă sau localizarea geografică în solicitarea respectării drepturilor religioase existente ale tuturor creștinilor. După cum s-a putut vedea, chiar dacă drepturile religioase nu au fost recunoscute pentru o perioadă de timp, perseverența, solidaritatea și integritatea primilor creștini au favorizat răspândirea și recunoașterea religiei creștine.

În final, o ultimă lecție ce poate fi preluată din exemplul primilor creștini este aceea a încrederii neclintite în suveranitatea lui Dumnezeu ce le oferea curaj indiferent de situația în care se regăseau. Chiar dacă în mod pașnic, epuizând toate metodele juridice, nu reușeau să obțină recunoașterea drepturilor, creștinii timpurii acceptau cu seninătate nedreptatea fiind conștienți că Dumnezeu poate folosi orice situație spre slava Sa. Această credință le conferea curaj în corectarea abaterilor moral ale conducătorilor politici sau religioși ai timpului.

În consecință, credincioșii secolului XXI pot folosi cu încredere metodele de promovare și revendicare a libertăților religioase manifestate de primii creștini. Eficacitatea lor a fost demonstrată de trecerea timpului și își fac simțită puterea și astăzi. Într-o lume în care drepturile creștine se deteriorează pe zi ce trece este nevoie mai mult ca niciodată de reafirmarea avantajelor morale pe care libertățile religioase le pot conferi societății prezente. Prin perseverență, în mod pașnic și plini de curaj, creștinii pot consolida și răspândi libertățile pe care Dumnezeu însuși le-a conferit de la început omului, păstrând totuși amintirea vie că indiferent care este măsura în care aceste libertăți sunt respectate²⁹, Dumnezeu este și va rămâne totdeauna la cârma acestei lumi și tot El va conduce istoria spre împlinirea planurilor Sale.

29 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Drept Bisericesc*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2014, p.210-220.

Bibliografie

- ✦ *Apologeți de Limbă Greacă*. Tradusă de Olimp N. Căciulă. editată de Bartolomeu Anania. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980.
- ✦ *The Epistle to Diognetus*. Editată de Clayton N. Jefford. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- ✦ BBC News., „Sweden abortion: Nurses fail in European court case.” Last modified 2020. Accessed 23.09, 2020. <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-51874119>.
- ✦ Clement of Rome. *The Epistles of Clement*. Editată de Anthony Uyl. Woodstock, Ontario: Devoted Publishing, 2017.
- ✦ Eusebiu de Cezareea. *Istoria Bisericească - Scrieri Partea Întâia*. Tradusă de T. Bodogae. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.
- ✦ Fodorean, Daniel. *Aspecte ecleziologice în scrierile apologeților și polemiștilor creștini, Jurnal teologic* Vol 14, Nr 1 (2015): 49-67.
- ✦ Hahn, Heather. „Gay couple files complaint for refusal of wedding.” Last modified 2014. Accessed 23.09, 2020. <https://www.umnews.org/en/news/gay-couple-files-complaint-for-refusal-of-wedding>.
- ✦ Justin Martyr. *Dialog with Trypho*. Tradusă de Thomas B. Falls. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2003.
- ✦ Klett, Leah MarieAnn. „Religious freedom getting worse around the world; Christians remain most persecuted group: Pew.” Last modified 2017. Accessed 23.09, 2020. <https://www.christianpost.com/news/religious-freedom-getting-worse-around-the-world-christians-remain-most-persecuted-group-pew.html>.
- ✦ Metzger, Bruce M. *The Canon of the New Testament: Its Origin, Development, and Significance*. Oxford: Clarendon Press, 1997.
- ✦ Ministry of Housing, Communities & Local Government. „COVID-19: guidance for the safe use of places of worship during the pandemic.” Last modified 2020. Accessed 23.09, 2020. <https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-guidance-for-the-safe-use-of-places-of-worship-during-the-pandemic-from-4-july/covid-19-guidance-for-the-safe-use-of-places-of-worship-during-the-pandemic-from-4-july>.
- ✦ Reis, Sr Bernadette M. „Pope Francis invites prayers for people persecuted for their religion.” Last modified 2020. Accessed 23.09, 2020. <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2020-08/pope-francis-christians-persecution-more-martyrs-now-today.html>.

- ♦ Riddle, John M. *A History of the Middle Ages, 300–1500*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2015.
- ♦ Rotaru, Ioan-Gheorghe. *Drept Bisericesc*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2014.
- ♦ Tertullian. *The Apology of Tertullian*. Tradusă de Jeremy Collier. Londra: The Ancient & Modern Library of Theological Literature, 1889.
- ♦ Trent, Mary Alice, Trevor Grizzle, și Margaret Sehorn. *Religion, Culture, Curriculum, and Diversity in 21st Century America*. Lanham: University Press of America, 2007.
- ♦ White, Ellen. *Hristos Lumina Lumii*. București: Viață și Sănătate, 2000.
- ♦ White, Ellen. *Tragedia Veacurilor*. București: Viață și Sănătate, 2011.
- ♦ Younger, Pliny the. *Complete Letters*. Tradusă de P. G. Walsh. Oxford: Oxford University Press, 2006.